

Druhu Zastępowy

Oddajemy ci do ręki pierwszy tomik Biblioteczki Zastępowego. Twojej własnej biblioteczki. Tomik niniejszy to zbiór pomysłów, sugestii, przykładów, które mają ci pomoc w organizowaniu i prowadzeniu zastępu harcerskiego. Pragniemy, aby pobudziły one twoją wyobraźnię i zachęciły cię do szukania własnych dróg. Pamiętaj - to co znajdziesz na następujących stronach nie jest wzorcem. Nie naśladuj podanych tutaj formułek ślepo, mechanicznie. Nie czyń tego, bo wpadniesz w szablon, a to jest rzecz niebezpieczna dla życia zastępu.

Przetraw dokładnie treść niniejszej książeczki. Staraj się zrozumieć cel i metody pracy zastępu harcerzy. Zapoznaj się z pomysłami tutaj zawartymi. Pomyśl w jaki sposób można je przystosować do potrzeb twego zastępu i wykorzystaj tak, jak tego będzie wymagała sytuacja.

Pomyślnych łowów,

Czuwaj

J.Hebda hm.

Z.H.P
Główna Kwatera Harcerzy
Londyn, styczeń 1958

System zastępowy

Zastęp jest najmniejszą komórką organizacyjną ale i najważniejszą, bo podstawową. Zastęp to naturalne zjawisko spotykane na każdym kroku, nie tylko w harcerstwie ale i po za nim. "Dzieci łączą się w grupki w celu lepszej zabawy, dorośli tworzą zespoły dla osiągnięcia lepszych wyników pracy. A w harcerstwie? Ty masz swój zastęp, drużynowy prowadzi zastęp zastępowych i radę drużyny, hufcowy kieruje pracami komendy hufca - też zastępu itd.

Harcerstwo ma na celu wychowanie dzielnych ludzi i dobrych obywateli. To zadanie wykonane może być najlepiej w zastępie, w którym jego członkowie wychowują się wzajemnie. Przez wzajemne oddziaływanie na siebie, a przede wszystkim pod wpływem dobrego przykładu swego zastępowego chłopcy stają się ciągle lepszymi harcerzami, uczniami, ludźmi.

Jak więc widzisz Druhu zastępowy, organizując zastęp podejmujesz się ważnego zadania. Dobry początek to połowa wygranej!

Aby Twój zastęp dobrze pracował musi być ona zgraną, zżytą grupką. A taką będzie, jeśli chłopcy dobiorą się w sposób możliwie naturalny. Następujące czynniki sprzyjają doborowi takiemu:

1. Wszyscy chłopcy muszą się wzajemnie znać.
2. Powinno ich łączyć wspólne zainteresowania: nauka, zabawa, kolekcjonerstwo itd.
3. Pożądanym jest, aby chłopcy pochodzili z tego samego środowiska.
4. Wiek chłopców powinien być o ile możliwe wcześniej więcej jednakowy.

Rzeczy te bardzo pomagają w pracy. Ale są też i takie, które mogą zastępowi zaszkodzić. Wystrzegać się przede wszystkim należy:

1. Przyjmowania do młodego zastępu chłopców zupełnie obcych lub takich, którzy zachowaniem swym mogliby mieć zły wpływ na resztę harcerzy.
2. Tworzenie zbyt wielkiego zastępu (więcej niż 10 chłopców), gdyż trudniej jest prowadzić zajęcia w tak dużej grupie.

Organizacja zastępu

Zastęp składa się z zastępowego i 6-9 chłopców. Zastępowy nie może i nie powinien robić wszystkiego sam. Dlatego też pracę w zastępie zorganizuje sobie w ten sposób, że pozwoli każdemu z chłopców wybrać sobie jakąś specjalność, w której dany harcerz będzie się dokształcać. Na zbiórkach zastępu specjaliści ci będą prowadzić zajęcia ze swojej dziedziny.

Oto przykład podziału funkcji:

- Nr.1 - zastępowy
- 2 - podzastępowy - prowadzi administrację
- 3 - sanitariusz
- 4 - sygnalista
- 5 - pionier
- 6 - kucharz
- 7 - terenoznawca

Naturalnie powyższy schemat może występować w różnych odmianach i mieć takich "fachowców" jak na przykład: kartograf, tropiciel, przyrodnik, grajek, śpiewak, gawędziarz, bibliotekarz, kronikarz itd.

Zastęp i zastępowy

Wspomniałem poprzednio, że chłopiec w zastępie wychowuje się pod wpływem dobrego przykładu swego zastępowego. Stwierdzenie tego faktu nakłada na Ciebie Druhu zastępowy, wielką odpowiedzialność. Po krótko spróbuję Ci przedstawić na czym Twoja praca w zastępie będzie polegać i pokazać Ci w jaki sposób będziesz mógł sobie z wykonywaniem swych obowiązków poradzić.

1. Zastępowy jest wychowawcą. Chłopców swych wychowuje przez własny dobry przykład. Dlatego też powinien pta-rać się żyć zgodnie z Prawem harcerskim nie tylko na zbiórkach zastępu, ale i poza nimi w życiu codziennym: w domu, w szkole czy warsztacie pracy, na ulicy... To nieustanne dawanie dobrego przykładu nakłada na zastępowego obowiązek ciągłego dokształcania się i doskonalenia. Zastępowy musi być lepszy, sprawniejszy, mądrzejszy od reszty chłopców, bo tylko wtedy zdoła ich zachęcić do pracy nad sobą.
2. Zastępowy dąży do wytworzenia w swej grupce cech zwartej społeczności związanej wspólną pracą. Stara się by praca w zastępie była interesująca. Pragnie by jego zastęp był najlepszy. Dlatego też prowadzi zastęp zawsze i stale: na zbiórkach, w grach, w pracy i rozrywce.
3. Szczególną troską otacza chłopców słabych lub takich, którzy wpadli pod deprawujący wpływ nieodpowiedniego otoczenia. Wpływa na nich taktownie i stale. Radzi, dopomaga, otacza opieką. Jeśli trzeba zasięga rady rodziców harcerza, wychowawców, fachowców. Każdego chłopca zna na wylot. Nie tylko zresztą samego chłopca, ale i jego dom, środowisko, z którego pochodzi itd. Pomoże mu to bardzo w pracy.
4. Rozumie, że podstawą powodzenia pracy jest jej atrakcyjność. Dlatego stara się poznać dokładnie zainteresowania swych chłopców i według nich zajęcia zastępu.
5. Prowadząc zastęp nie robi tego po dyktatorsku. Kieruje chłopcami, ale ich nie popycha. Nie czyni ze swych harcerzy automatów ślepo wykonujących jego rozkazy ale rozbudza w nich samodzielność i daje im możliwość przejawienia własnej inicjatywy.

Tak oto, w punktach, wygląda twój Druhu zastępowy stosunek do pracy zastępu i jego członków. A co możesz robić, aby praca twa wydała pożądane rezultaty?

Jak sobie dać radę z zastępem

1. Prowadzić książeczkę zastępu. Tam oprócz innych zapisków notować uwagi o członkach zastępu, zawsze pod hasłem w czym mogę mu pomóc?
2. starać się przodować w wiedzy i umiejętności. Czytać stale podręczniki i pisma harcerskie. Korzystać z kursów. Dadzą one wiele pomysłów. Gromadzić biblioteczkę.
3. Brać udział w radach drużyny; uważać na wskazówki udzielane tam przez drużynowego i na sprawozdania innych zastępowych.
4. Rozmawiać i korespondować z innymi zastępami; dowiadywać się jak pracują.
5. Podzielić pracę zastępu między chłopców, tak, by każdy z nich był odpowiedzialny za pewny odcinek życia zastępu.
6. Organizować zebrania "towarzyskie" zastępu, na przykład przy herbatce, o ile możliwości w mieszkaniu co raz to innego harcerza. Pomagają one do zżycia się harcerzy.
7. Korzystać z wszelkich okazji, które by ożywiły pracę zastępu. Brać cały zastęp do ogrodu zoologicznego czy botanicznego, na wystawę, na dobry film czy do teatru, do fabryki, portu czy na lotnisko.
8. "Kręcić głową" nad tym, aby zastęp odznaczał się "czymś niezwykłym". Np,każdy członek zastępu hoduje jakieś zwierzątko lub roślinę. Albo nauczył się obcego języka i koresponduje ze skautem danej narodowości. Lub też: utrzymuje kontakt z zastępem polskim w innym kraju. A może: opiekuje się starcem, inwalidą czy sierotą, lub kolportuje pismo harcerskie itp.

Przykazania zastępowego

1. Będę zawsze prowadził mój zastęp,
2. Będę żył po harcersku.
3. Będę zdobywał nowe stopnie i sprawności.
4. Będę mądrze planował mą pracę i dokładnie ją wykonywał.
5. Będę budził i podtrzymywał ducha zastępu.
6. Będę na każdym kroku pomagał moim harcerzom.
7. Będę więcej myślał o zastępie niż o sobie samym.
8. Jakim będę ja, takim będzie mój zastęp.

Duch Zastępu

Atmosfera, którą wytwarza zastęp harcerski, wzajemne ustosunkowanie się chłopców do siebie i do pracy zastępu to duch zastępu. Duch zastępu przejawia się w spójni, bezgranicznym oddaniu zastępowi, ofiarności dla zespołu, solidarności i dbałości o dobre imię zastępu. Aby takiego ducha osiąść trzeba aby zastęp miał wiele cech charakterystycznych, które by go od innych zastępów odróżniały. Te cechy stanowią jego własność, z której zastęp jest dumny i którą wiernie strzeże.

Duch zastępu nie powstaje od razu i na rozkaz. Budzi się on i kształtuje powoli w miarę przeżyć i przygód wspólnych. Cierpliwie trzeba go tworzyć i rozwijać. Nic nie pomoże obmyślenie piosenki, wydanie przepisów i opracowanie zwyczajów. Tak się ducha zastępu nie tworzy. Na jego treść bowiem składają się wspólne przeżycia, tajemnice zastępu, wspomnienia, godło, pamiątki, zwyczaje gromadzone przez cały okres istnienia zastępu. Poniżej podaję parę przykładów zwyczajów harcerskich, symboliki, obrzędowości i tradycji.

Godło zastępu, zawołanie, barwa

Każdy zastęp obiera sobie za godło jakieś zwierzę, którego cechy godne są naśladowania. I tak powstaje zastęp „Orłów”, pragnący ciągle wznosić się wzwyż, zastęp „Bobrów”, pracowitych i przemyślnych, zastęp „Lisów” chytrych i sprytnych itd.

Ściśle z godłem zastępu łączy się zawołanie, które jest znakiem rozpoznawczym członków danego zastępu. I tak „Orły” kraczą, „Bobry” klaszczą w dłonie, (naśladowanie dźwięku, jaki wydają uderzając ogonem w wodę), „Lisy” szczekają itd.

Godło zastępu widnieje na proporczyku zastępu, który wykonany jest z materiału wyciętego w kształt wydłużonego trójkąta. Proporczyk zakończony jest barwnym klinem o kolorze wiążącym się z godłem i symbolizującym cechę, którą chłopcy postanowili naśladować.

Poniższa tabelka pomoże zastępowemu zorientować się w związku istniejącym pomiędzy godłem, zawołaniem i barwą z jednej strony a cnotą przewodnią z drugiej

Godło	zawołanie	cecha naśladowana	kolor
Kot	miauczenie	czystość ,schludność	biały
Niedźwiedź	niskie mruczenie	siła	czarny
Lew	ryk	Odwaga, bojowość	czerwony
Lis	szczekanie	spryt, chytryść	żółty
Wiewiórka	szybkie mlaskanie językiem	ład, porządek gospodarność	zielony
Pszczola	brzęczenie	cierpliwość , pracowitość	niebieski
Pantera	głuchy ryk	zwinność	brązowy
Gołąb	gruchanie	orientacja	szary

Piosenka zastępu

Każdy zastęp powinien mieć swoją własną piosenkę której treść wiąże się w jakikolwiek sposób z życiem zastępu. Albo więc wypływa z godła zastępu i zawiera w sobie jak gdyby program pracy zastępu /np. piosenka zastępu Orłów pt. Orły, sokoły, dajcie mi skrzydła lub pieśń Pszczół: Już lipa roztula/, albo też łączy się z jakimś przeżyciem: wycieczką, obozem, przygodą itp. Piosenka ta może być harcerska, żołnierska, ludowa czy też ułożona przez samych chłopców.

Szyk zastępu

Dobry zastęp harcerski odróżnia się od innych tym, że oprócz innych zwyczajów, ma swój własny szyk. Może to być krąg, rząd, szereg, klucz, półkrąg itd. I znów forma tego szyku wypływa z godła zastępu. Wilki będą szły „wilczym tropem” (rzędem), Żurawie utworzą klucz itd. A oto kilka przykładów szyków zastępu:

1. Szereg – najwyższy harcerz staje pierwszy, inni według wzrostu obok niego. Szereg rozstrzelony - harcerze tworzą szereg, stając obok siebie w odległości na rozpiętość ramion.
2. Rząd - najwyższy harcerz staje pierwszy, inni według wzrostu, tworzą rząd ustawiając się za nim.

Inną odmianą rzędu jest szyk w odwróconym do powyższego porządku. Na przodzie staje najmniejszy chłopiec, inni według wzrostu za nim.

3. Szyk według funkcji - harcerze stają w szeregu w kolejności swoich numerów: pierwszy - podzastępowy /nr.2/, drugi - sanitariusz /nr.3/ itd.
4. Szyk według stopni - najstarszy stopniem staje na prawym skrzydle, inni na lewo od niego.
5. Według punktów - chłopcy stają w szeregu w kolejności zależnej od ilości zdobytych punktów.
6. Klin - naprzeciw zastępowego staje frontem do niego "dwójka" /tak nazywa się podzastępowy/. Za nim staje dwóch harcerzy, za nimi trzech itd.
7. Krąg - harcerze stają w kole twarzami do środka, zastępowy na okręgu koła. Szykiem tym można rozpoczynać zbiórki. Stojąc w kręgu harcerze podają sobie ręce i ściskając

dłonie pozdrawiają się okrzykiem: Czuwaj, lub okrzykiem zastępu w rodzaju:

a/ Zastępowy: Orły!	Chłopcy:	Hej pod niebios!
b/ „ Wilki!	„	Na trop!
c/ „ Jelenie!	„	Czuwamy!
d/ „ Bobry!	„	Pracowite!

8. Półkole - chłopcy stają w formacji pół księżycowej, zastępowy pośrodku cięciwy łuku. ozyk odpowiedni do wydawania instrukcji, objaśnień itd.
9. Dwuszerog - podwójny szereg z zachowaniem krycia. Odległość między szeregami - jeden krok.
10. Dwurząd - harcerze staną dwójkami frontem do zastępowego.

Musztra

Każdy zastęp poza specjalnym, własnym szykiem powinien umieć się ustawiać w szeregu i rzędzie, maszerować robić sprawne obroty i wykonywać szybko i dokładnie wszystkie wydane rozkazy.

Wszystko to składa się na musztrę zastępu. Ilekroć będzie zastęp występował na zewnątrz jak na przykład w czasie zbiórki drużyny czy hufca - to musztra stanie się pierwszym sprawdzianem wartości zastępu.

Na każdej zbiórce zastępowy powinien przerobić trochę musztry, tak całego zastępu, jak i każdego z harcerzy.

Wszystkie komendy /o ile zastęp nie jest w marszu/ wydaje się w postawie zasadniczej - "na baczność".

Zbiórka: „Zastęp Orłów” - „w szeregu /rzędzie/ zbiórka!”
Na zapowiedź „Zastęp Orłów” chłopcy stoją na baczność. Na hasło „w szeregu zbiórka” - biegiem ustawiają się w szeregu trzy kroki za zastępowym.

Zwroty: „ W prawo - zwrot! ”
„ W lewo - zwrot! ”
„ W tył - zwrot! ”

Inne komendy: „ Na lewo - patrz”
„ Trzy kroki naprzód - wystąp!”
„ Janek – wystąp! ”
„ Do dwóch – odlicz!.”
„ Kolejno – odlicz!.”

Każda komenda, tak, jak przy robieniu zbiórki składa się z zapowiedzi, na którą harcerze stają na baczność oraz hasła "patrz", "wystąp", "odlicz", po którym chłopcy wykonują komendę.

Komendę należy wydawać głośno, wyraźnie i stanowczo. W wypadku nieodpowiedniego wykonania komendy przez zastęp, komendę trzeba powtórzyć.

Tajemnica zastępu

Dobrze by było aby każdy zastęp posiadał swe tajemnice, znane tylko członkom zastępu. Pomagają one bardzo do zżycia się zastępu. Należą do nich między innymi: kryjówka, szyfry, znaki i język.

Kryjówka to miejsce tylko członkom zastępu wiadome, gdzie chłopcy zbierają się na narady,

pogawędki, zbiórki. Może nią być polanka z samotnym dębem, jaskinia, ruiny czy strych.

Szyfrów jest całe mnóstwo i chłopcy z łatwością mogą je sami ułożyć. Pisane nimi będą rozkazy i inne dokumenty zastępu, a także prywatna korespondencja pomiędzy poszczególnymi członkami zastępu.

1. Sympatyczny atrament, to ocet, sok cytrynowy, sok cebuli itp. List odczytuje się po ogrzaniu go nad świecą.
2. HarcerzBDFGIJKLMWOPSTUWY
Abcdefghijklmnoprstuwyzż

Znaki.

Każdy harcerz obiera sobie pewien znak, którym stale podpisuje się i stawia go obok robionych przez siebie znaków patrolowych itd. Można również wymyślić sobie całą serię znaków, z których każdy oznacza słowo czy nawet zdanie - podobnie jak znaki patrolowe, indyjskie czy dziadowskie. Również znaki rękoma, zmrużenie oka itp. mogą mieć pewne znaczenie dla wtajemniczonych.

Język

Jeśli zastęp chce otoczyć się zupełną tajemnicą, niech wymyśli sobie jakiś tajemniczy język. A może spróbują wszyscy chłopcy nauczyć się jakiegoś obcego języka ?

Tradycje i obyczaje

Imiona leśne. Miłym zwyczajem jeet nadawanie chłopcom imion leśnych, które uwydatniają pewną cechę ich charakteru. Imiona te łączyc się mogą z godłem zastępu i wtedy zawierają nazwę godła zastępu i odpowiedni przymiotnik, np.Bóbr pracowity, Bóbr pogodny, Bóbr cierpliwy itp. Mogą również nie wiązać się z godłem, ale zawsze muszą ściśle określać charakter i osobowość danego harcerza, np.Cwaniak, Fujara /chyba takich nie będzie/, Pędziwiatr /szybkonogi/, Rosomak, Czarny, Hardy, Kozioł /uparty/ itd. Imiona puszczańskie nadawać można chłopcom w czasie wycieczek, obozów itd. Przy czym muszą być one zdobyte a nigdy wybrane.

Przyjęcie nowego członka. Zanim przyjmie się do zastępu nowego członka, trzeba go przez pewien czas obserwować, poddać go kilku próbom i dopiero, gdy cały zastęp zgodzi się, że kandydat jest godny przyjęcia do ich grona, można go wciągnąć w krąg harcerski. Uczynić to trzeba uroczyście, tak by nowicjuszowi moment inicjowania pozostał na zawsze w pamięci.

Sąd harcerski. Zdarza się czasem, że ktoś złamie swym postępowaniem Prawo harcerskie. Trzeba go ukarać lub, co gorsze, wydalić z zastępu. Dobrze by było aby cały zastęp odbył sąd nad winowajcą i wydał odpowiedni wyrok.

Święta i rocznice Każde święto kościelne czy rocznica narodowa daje okazję zastępowi do uczczenia jej po harcersku. Pożegnanie starego roku, powitanie nowego, M.M.Gromnicznej, święto wiosny, Wielkanoc, Trzeci Maj, Zielone Świątki, Święto Żołnierza, Zaduszki, rocznice listopadowe, harcerska choinka itp. - tyle urozmaicenia wprowadzić może obchodzenie ich w swoisty, harcerski sposób.

Współzawodnictwo

Pracę zastępu ożywia, doskonale dobrze zorganizowana rywalizacja. Skłonność do wyróżnienia się jest wrodzoną cechą chłopca i zastępowy powinien ją rozbudzić, uszlachetnić i ująć w rzyki kontroli, tak by szła w pożądanym kierunku. Dobrym sposobem krzewienia współzawodnictwa jest zastosowanie systemu punktacji oraz organizowanie wszelkiego rodzaju konkursów i zawodów. Należy przy tym zwrócić uwagę, aby zdobywanie punktów nie stało się samo w sobie celem.

Punktacja powinna pokrywać wszystkie przejawy życia zastępu, tak by wszyscy chłopcy mieli jednakowe szanse zdobycia jaknajwiększej ilości punktów.

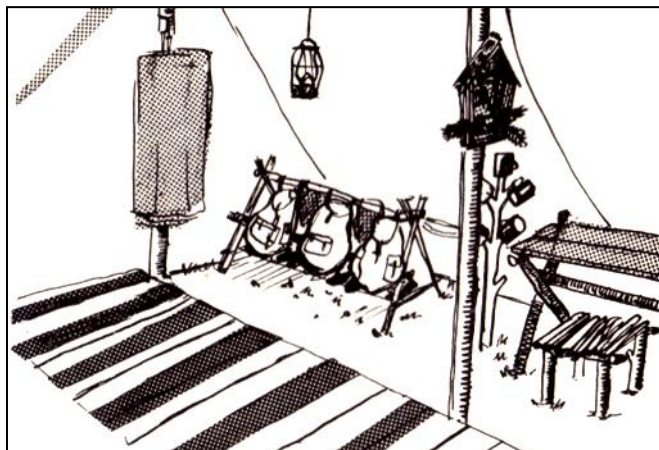
Oto przykład punktacji:

1.	Postawa harcerska	9.	Majsterkowanie
2.	Karność	10.	Popisy i pokazy
3.	Punktualność	11.	Zdobyte stopnie i sprawności
4.	Obowiązkowość	12.	Dzienniczek
5.	Zaradność	13.	Wygrane w grach
6.	Pomysłowość	14.	Dobre uczynki
7.	Staranność	15.	Czynny udział w pracy zastępu; prowadzenie gier, śpiewu itd. Notatki w kronice zastępu
8.	Czystość	16.	Zdobycie nowego członka

Konkursy i zawody mają na celu zachęcenie chłopców do pracy i ciągłego doskonalenia się. Poniżej podaję parę pomysłów takich konkursów.

1. Eliminacje sportowe i w grach świetlicowych: tenis stołowy, szachy, warcaby, palant itd.
2. Konkursy śpiewaków,
3. Konkursy czytania po polsku i deklamowania.
4. Konkursy w związku z zespołowym zdobywaniem przez zastęp sprawności: zawody kucharzy, sanitariuszy, pionierów, przewodników, tłumaczy itd.
5. Konkurs na najlepszą notatkę w kronice.
6. Konkurs rysowników.
7. Konkurs na najładniejszą pracę ręczną: model, ozdobę, oprawioną książkę, zabawkę, wycinankę itd.
8. Zawody w cerowaniu, przyszywaniu guzików, reperowaniu pękniętej dętki itd.

Program pracy zastępu

Aby praca w zastępie szła sprawnie musi ona być planowa. Opracowanie programu pracy jest sprawą bardzo ważną i dlatego dokonana być winna nie przez samego zastępowego ale przez cały zastęp wspólnie.

Naturalnie program pracy nie może być przypadkowy. Musi on wynikać z potrzeb zastępu i uwzględniać wszystko, co składa się na całokształt pracy zastępu harcerskiego.

Jest to przede wszystkim:

1. Wiek chłopców i ich zainteresowania.
2. Poziom wyrobienia harcerskiego.
3. Warunki i możliwości miejscowe.

Myśląc o programie pracy na następny rok trzeba sobie postawić następujące pytania:

1. Co będzie hasłem naszej pracy w najbliższej przyszłości ?
2. Jaką cechę charakteru będziemy się starali rozwinąć przede wszystkim?
3. Jaki stopień harcerski pragniemy zdobyć ? Jakie sprawności ?
4. Co nas wszystkich najbardziej interesuje ? Czego chcemy się nauczyć? W jaki sposób?
5. W czym moglibyśmy pomóc poszczególnym członkom naszego zastępu?
6. Jak będzie wyglądała nasza służba bliźnim?

Odpowiedzi na powyższe pytania dostarczą wskazówek dla ustalenia struktury programu, który dzięki nim będzie:

1. Harcerski, a więc zawierający wiadomości z techniki, a tym samym prowadzący do zdobycia nowych stopni i sprawności.
2. Interesujący i kształcący, bo idący po linii zainteresowań i ambicji każdego z harcerzy.
3. Wszechstronny, bo uwzględniający indywidualne potrzeby i braki poszczególnych chłopców.
4. Wartościowy z punktu widzenia użyteczności społecznej, t.zn. uczący chłopców żyć w społeczeństwie i zaprawiający ich do służby bliźnim.

Podstawą pracy zastępu będzie ramowy program roczny, który może wyglądać na przykład tak:

Roczny program pracy zastępu

Hasło pracy: "Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza".

1. Stopnie: młodzik i część wywiadowcy.
2. Sprawności:
 - a. zdobywane zbiorowo: pierwsza pomoc /specjalność zastępu/, zabawkarz, miłośnik gier ruchowych, przyjaciel całego świata,
 - b. zdobywane indywidualnie: tropiciel, przyrodnik, majster domowy, pływak I, śpiewak, tłumacz.
3. Cechy charakteru, które chcemy wyrobić w sobie, słowność, rzetelność, uczciwość, miłość bliźniego.
4. Służba Bogu: w niedziele i święta cały zastęp udaje się na nabożeństwo. O ile możliwe każdy harcerz stara się zdobyć sprawność ministranta. Wspólna spowiedź i komunia św. zastępu.
5. Służba bliźnim: codzienne dobre uczynki spełniane indywidualnie; zbiorowe uczynki zastępu. Opieka nad sierotami i chorymi dziećmi /Robiąc zabawki dla tych dzieci, zastęp zdobywa sprawność zabawkarza/.

6. Harce: samarytanka, przyrodznawstwo, terenoznawstwo, wychowanie fizyczne /w zakresie stopni młodzika i wywiadowcy/,
7. Wychowanie narodowe: mówienie po polsku w polskim środowisku. Podstawowe wiadomości o Polsce: geografia i historia Polski. Pieśni ludowe i narodowe. Bohaterzy narodowi. Zwyczaje ludowe. Czytanie polskich książek.
8. Wzajemna pomoc członków zastępu /w szkole, domu, pracy itd./
9. Gromadzenie funduszy /zarobkowanie/.
10. Nawiązanie kontaktu z polskim zastępem harcerskim w innym kraju oraz skautami obcych narodowości.

Program roczny można rozбивać na programy okresowe lub kwartalne /3-miesięczne/.

Program okresowy można ująć następująco:

1. Od obozu letniego do Wszystkich Świętych,
2. od Wszystkich Świętych do Bożego Narodzenia,
3. od Bożego Narodzenia do Wielkanocy,
4. od Wielkanocy do Zielonych Świątek.
5. od Zielonych Świątek do obozu letniego
6. obóz letni.

Oto przykład programu kwartalnego,

Program pracy zastępu na trzy miesiące

Rocznice, święta itd.

- 1.1. - Nowy Rok
 - 6.1. - Trzech Króli
 - 22.1. - Wybuch powstania styczniowego /1863 r./
 - 2.11. - Matki Boskiej Gromnicznej.
 - 10.11. - Zaślubiny Polski y morzem /1920 r./
 - 16.11. - Śmierć Stefana Czarnieckiego /1665 r./
 - 19.11. - Urodziny Mikołaja Kopernika /1473 r./
 - 4.III. - Śmierć Juliusza Słowackiego /1849 r./
 - 7.III. - Przyjęcie chrztu przez Mieszka I /966 r./
 - 20.III. - Wybuch, powstania wielkopolskiego /1848 r./
 - 24.III. - Przysięga Kościuszki na rynku krakowskim /1794- r./
1. Wychowanie ideologiczne: Prawo i przyrzeczenie harcerskie. Patron drużyny. Wielcy Polacy. Moja Ojczyzna. Godło zastępu. Książki polskie.
 2. Technika i harce: Higiena. Kompas, Przyrodznawstwo. Musztra, Zlecenia. Znaki indyjskie, znaki rękami i gwizdkiem. Przepisy ruchu ulicznego i drogowego. Tropienie, węzły.
 3. Wycieczki: dwie półdniowe i jedna całodzienna.
 4. Wychowanie fizyczne: cod.zienna gimnastyka poranna. Rozgrywki ping-pongowe,
 5. Służba bliźnim: Codzienny dobry uczynek. Pomoc w domu. Zastęp organizuje zbiórkę polskich książek i czasopism i przekazuje je polskim sierotom.
 6. Życie kulturalne i towarzyskie. Kominek zastępu. Herbatka imieninowa dla zastępowego. Odwiedziny u skautów zagranicznych /23.IV. w Dniu Św.Jerzego/.
 7. Gry: krajoznawcze, historyczne, przyrodnicze oraz rozwijające orientację, spostrzegawczość, wnioskowanie, zaradność, zmysły: wzrok, słuch, węch, dotyk; gry ruchowe.
 8. Pieśni: Hymn narodowy, Rota. Boże coś Polskę. O Panie Boże, Wszystko co nasze, Płonie ognisko oraz sześć innych piosenek /ludowe, harcerskie, wojskowe/.
 9. Sprawności: śpiewak, zabawkarz, pierwsza pomoc.
 10. Zbiórki specjalne: Powitanie Nowego Roku. Powitanie wiosny.
 11. Zarobkowanie: zbiórka makulatury. Robienie i sprzedaż gromnic i palm.

Programy kwartalne rozbić teraz trzeba na dwanaście szczegółowych planów miesięcznych, jak np. poniższy:

Program pracy zastępu na miesiąc styczeń

- 1.1. - Zbiórka specjalna /powitanie Nowego Roku/.
- 8.1. - Kominek zastępu.
- 15.1. - Zbiórka tygodniowa.
- 22.1. - Zbiórka w polu poświęcona rocznicy powstania.
- 29.1. - Wycieczka do muzeum przyrodniczego.

Teraz pozostaje tylko opracowanie dokładnych programów poszczególnych zbiórek, tak by każda z nich stanowiła wyraźny krok w kierunku konkretnego realizowanego zakresu powyżej programu.

Zbiórka zastępu

Zbiórki zastępu odbywają się przeważnie raz w tygodniu. Dzień zbiórki i godzina ustalone są na dłuższy okres naprzód, tak by każdy chłopak zarezerwował sobie czas na zajęcia harcerskie. Jeśli zastęp jest częścią drużyny, zastępowy zawiadamia drużynowego o terminie zbiórki.

Na zbiórkę przychodzą wszyscy punktualnie. Zastępowy naturalnie zjawia się pierwszy, przynosząc ze sobą notatki, materiały potrzebne dla przeprowadzenia zbiórki, książeczkę zastępu itd. Czas i miejsce zbiórki zależą będzie od jej charakteru. Zastęp więc może zbierać się rano, po południu czy wieczorem, w harcówce /wieczorynka/, w kryjówce zastępu /narada zastępu/, w parku, w lesie, czy też na mieście.

Program Zbiórki

Zabierając się do układania planu zbiórki, zastępowy zadaje sobie pytanie: Co chłopcy już umieją? Co powinni umieć?

Materiał, który chłopcy winni opanować staje się kośćcem zbiórki. Reszta: gry, piosenki, powtórka przerobionych już rzeczy - uzupełniają go. Program zbiórki musi być ciekawy i urozmaicony. Ciekawy t.j. interesujący, w miarę nowy i kształcący. Urozmaicony, a więc taki, w którym zajęcia różnego typu przeplatają się: po grach ruchowych następuje na przykład gawęda, która daje chłopcom

możność wypoczęcia; po ciszy, jaką chłopcy zachowują słuchając gawędy, mogą oni wykrzyknąć się w okrzykach, czy wyśpiewać w piosenkach itd. Część zbiórki może odbywać się w izbie, część w parku czy na boisku.

Po każdej zbiórce chłopcy powinni stawać się zdrowsi, sprytniejsi, lepsi a jednocześnie zdobywać wiadomości i umiejętności przydatne w życiu codziennym.

Zastępowy winien się do zbiórki starannie przygotować. Materiał, z którym ma chłopców na zbiórce zapoznać, powinien dokładnie opanować. Dotyczy to przede wszystkim gawędy oraz zajęć praktycznych jak np. pierwsza pomoc, pionierka itp. wszelkie przyrządy potrzebne do przeprowadzenia zbiórki jak: apteczka, sprzęt pionierski, widokówki, piłki muszą być sprawdzone i znajdować się pod ręką.

Jeśli na zbiórkę zastępowy zaprasza kogoś z poza zastępu, lub też poszczególne punkty programu mają być przeprowadzone przez specjalistów /patrz : Organizacja zastępu/ trzeba z osobami tymi uzgodnić treść ich zajęć oraz wyznaczyć dokładny czas ich trwania, tak by zbiórka nie przeciągała się w nieskończoność.

Przeciętna zbiórka zastępu bowiem, t.zw. zbiórka tygodniowa nie powinna trwać dłużej niż 1-1/2 godziny. Zbiórka taka ma łatwy do zapamiętania układ: Z-H-P.

Z - to ZDROWIE. Osiąga się je przez gry i ćwiczenia, które rozwijają mięśnie, wzmacniają serce i płuca itd. /gimnastyka, gry ruchowe itd./.

H - to HARCE. Dlatego przerabiamy programy stopni i sprawności harcerskie

P - to PRAWO. A więc nauka postępowania w myśl prawa harcerskiego w życiu codziennym.

Na poniższym przykładzie pokażemy jak to wygląda w praktyce .

1. Rozpoczęcie. Raport. Przegląd.
2. Marsz z piosenką: Bracia skauci Z
3. Gry ruchowe : Przeciąganie liną Z
Barani skok. Z
4. Gawęda : Pierwsza pomoc w życiu codziennym. H P
5. Zajęcia praktyczne: Opatrywanie ran, bandażowanie itp. wynikające z 'treści gawędy. H
6. Gry samarytańskie : Kim aptekarza. Wybuch. H
7. Piosenka: Z miejsca na miejsce.
8. Zakończenie: Szyk zastępu. Okrzyk.
Zadania pozazbiórkowe: Dobry uczynek. P

Rozpocząć zbiórkę można w różny sposób. Zaczyna ją albo zastępowy wydając odpowiednie rozkazy albo też podzastępowy, który przeprowadziwszy wstępną musztrę /zbiórka w odpowiednim szyku, odliczenie itd./ składa raport zastępowemu. W tym drugim wypadku zastępowy przychodzi na zbiórkę ostatni /punktualnie naturalnie/, gdy wszyscy harcerze stoją już w szyku. Po tym wstępie można powitać się okrzykiem, wciągnąć flagę na maszt, zaśpiewać piosenkę itd.

Wielu zastępowych lubi również sprawdzać obecność na początku zbiórki /można to równie dobrze uczynić na końcu/. Odbywa się to w sposób następujący: zastępowy wywołuje nazwisko harcerza, ten zaś poderwawszy się do podstawy zasadniczej odpowiada: Jest/em/. Po czym staje zaraz na "spocznij". Zastępowy stawia znak odpowiedni w książeczce zastępu.

Po sprawdzeniu obecności następuje przegląd. Zastępowy przechodząc kolejno od jednego do drugiego harcerza sprawdza: a/ czystość rąk, b/ czystość butów, c/ mundur, schludność kompletność itd. d/ oznaki, krzyż, lilijkę, oznaki sprawności itd. e/ dzienniczki harcerskie itd.

Teraz następują punkt po punkcie dalsze części planu zbiórki. Przeprowadzać je należy szybko i sprawnie, tak by nie przekraczały przewidzianego czasu. Jest inny jeszcze powód, dla którego poszczególne zajęcia winne następować po sobie bez zwłoki czy przerwy. Chodzi bowiem o to, aby chłopcy wpadali z jednej przygody w drugą i nie mieli czasu nudzić się. Bo nudy trzeba na zbiórce zastępu unikać jak ognia. Dlatego zastępowy może przerywać zabawę w momencie gdy chłopcy dobrze się bawią, a nie dopiero gdy się znudzą lub niepotrzebnie zmęczą.

Czasem może się zdarzyć, że zajęcia, które sobie zastępowy uplanował przeprowadzić "nie chwyta". Harcerzy temat dany nie interesuje, nudzi ich. Więc się kręcą, ziewają....Druhu

zastępowy, jeśli ci się coś takiego na zbiórce przydarzy, nie próbuj przeforsować swych zamiarów wbrew woli chłopców. Zmień charakter zajęcia natychmiast - zanim będzie za późno.

Pamiętaj więc, przygotowując plan zbiórki, aby mieć w zapasie parę gier, którymi mógłbyś zastąpić te, co niezbyt twym chłopcom do gustu przypadły.

Dobrze również zrobisz, jeśli będziesz miał w kieszeni plan drugiej zbiórki "na wszelki wypadek". Może planowałeś ćwiczenia w parku - a tu leje deszcz. Może "nawali" jakiś specjalista? Może nagle bez uprzedzenia w izbie, gdzie miał się zebrać twój zastęp, ma próbę chór? Musisz być na taką nieprzewidzianą możliwość przygotowany. Sytuację uratuje twój plan.

Zajęcia zbiórkowe przeplataj jak najczęściej okrzykami, piosenkami, raketami - niech się chłopcy wyżyją.

Zakończyć zbiórkę można rozmaicie: przez opuszczenie flagi, w kręgu, w szyku zastępu itd. Przypomnij chłopcom o terminie następnej zbiórki, wyznacz im zadania pozazbiórkowe, zaśpiewajcie piosenkę, wznieście okrzyk - jeszcze jedna ciekawa zbiórka pozostanie w pamięci harcerzy na długo.

Na następnych stronach znajdują się liczne przykłady zbiórek zastępu. Zmienia się ich treść, zmienia ich charakter, zmieniają się: rozpoczęcie, zakończenie, obrzędowość ale podstawowa technika prowadzenia zbiórki pozostaje ta sama. Właśnie ta opisana powyżej.

Gawęda

Na zakończenie tego opisu typowej zbiórki zastępu, chciałbym jeszcze dodać słów parę na temat gawędy.

Gawędzenie nie jest rzeczą łatwą. W gawędzie harcerskiej bowiem trzeba zawrzeć to, co jest w danej chwili najważniejsze. Ani mniej ani więcej. Jeśli w gawędzie będą luki, niedomówienia, harcerze nie zrozumieją o co się właściwie rozchodzi. Jeśli natomiast zasypiesz temat właściwy mnóstwem nieważnych szczegółów i dodatków i będziesz kręcił, kołował, rzucał temat i znów do niego wracał, harcerze się znudzą tylko i także nie wiele skorzystają. Do gawędy musisz się, Druhu zastępowy, należycie przygotować. Przeczytaj sobie jakąś książkę poruszającą interesujący cię w danej chwili temat. Porozmawiaj z kimś, kto ci do gawędy materiału dostarczyć może. Przygotuj sobie rysunki, szkice, fotografie, które by ci pomogły lepiej zilustrować omawiane zagadnienie. Upewnij się, że opanowałeś dostatecznie dobrze materiał, który masz przekazać chłopcom. W twym dzienniczku zanotuj sobie schemat gawędy w punktach. Nie wstydź się zaglądać do twych zapisków. Ujmy ci to nie przyniesie. Nawet najlepsi mówcy posługują się notatkami. Możesz i ty. Gorzej by było, jeśli byś nagle zapomniał, o czym masz mówić, a nie miałbyś ze sobą brulionu, który by cię z kłopotliwego położenia wybawił.

Mów wyraźnie, jasno, rzeczowo. Pewne trudniejsze fakty spróbuj objaśnić opowiadając harcerzom jakieś prawdziwe zdarzenie, które wiąże się ściśle z przedmiotem twojej gawędy. Dużą pomoc w tym względzie byłoby dla ciebie zapoznanie się z treścią książki Baden-Powella pt. "Skauting dla chłopców". Po gawędzie pozwól chłopcom stawiać pytania. Przedyskutujcie razem kwestie niezbyt jasne. Dopiero gdy wszyscy jesteście z siebie zadowoleni /ty - że jesteś takim doskonałym gawędziarzem, a harcerze - że są takimi pojętymi chłopakami/ przechodź do gier i ćwiczeń, które są jak gdyby dalszym ciągiem gawędy, już nie teoretycznym ale praktycznym. Gawęda bowiem narzuca zbiórce jej charakter. Jest punktem centralnym, wokół którego obracają się pozostałe punkty planu: gry, ćwiczenia itd. Mówisz np. o wnioskowaniu, trzeba więc harcerzy wyprowadzić potem na

miasto i pokazać im to praktycznie. Obrabiłeś sobie jako temat gawędy tropienie, wyrwij się więc z zastępem w pole i tropcie. W przykładach zbiorów, które znajdziesz w następnych rozdziałach, powiązania te występują wyraźnie .

Czy przeczytawszy to wszystko, czujesz, że posiadasz tajemnicę prowadzenia zbiorów zastępowy? Jeśli tak - to dobrze. Jeśli nie - następne strony tego tomiku napewno zdołają rozproszyć twe wątpliwości.

Zbiórki na stopień młodzika

Weźmy na przykład program wymagany na stopień młodzika. Rozbijmy go na poszczególne działy:

1. Wychowanie harcerskie: Prawo i przyrzeczenie. Ukłon harcerski i skautowy. Oznaki harcerskie. Godło i zawołanie zastępu. Patron drużyny.
2. Wychowanie narodowe: Godło państwowe. Geografia Polski. Bohaterzy narodowi. Czytanie polskich książek.
3. Wychowanie religijne: Umiejętność zachowywania się w kościele. Msza święta. Sakramenty Pokuty i Komunii św.
4. Pieśni: Wszystko co nasze. Płonie ognisko. My chcemy Boga. Boże coś Polskę. Jeszcze Polska. Rota. Sześć pieśni ludowych i wojskowych.
5. Wychowanie fizyczne: Higiena i pierwsza pomoc. Gimnastyka poranna. Biegi i skoki. Gry ruchowe. Pływanie.
6. Majsterkowanie: cerowanie, szyje, przedmioty z kory, drewna, papieru itd.
7. Znaki i sygnały: drogowe, patrolowe, indyjskie ręką, gwizdkiem, szyfr.
8. Węzły: płaski, pętla zaciągająca się i niezaciągająca się, skrót, zakończenie liny.
9. Przyrodoznawstwo: najpospolitsze drzewa, krzewy, zboża, warzywa, zwierzęta, ptaki i owady.
10. Harce: wycieczki, terenoznawstwo/kompas/, kucharzenie, musztra, zlecenia, tropienie, ekwipunek, gry terenowe.

Tyle mówi program próby. Wybierając teraz z niego element po elemencie, spróbujmy zbudować szereg zbiorów, które będą ciekawe i kształtujące. Ja wyczerpałem program młodzika w dziesięciu zbiorach. Ale też nie powtórzyłem żadnego materiału dwa razy. Zastępowy natomiast - jeśli zechce oprzeć plany swych zbiorów na przykładach poniżej podanych - może przeprowadzić drugie dziesięć zbiorów, powtarzając ćwiczenia i zajęcia raz już przerobione. Wiele materiału, zwłaszcza teoretycznego, mogą chłopcy przerobić między zbiorami. W tym celu zastępowy daje im do wykonania zadania pozazbiórkowe jak np. przeczytanie polskiej książki.

Programy zbiorów

- Zbiórka I.
1. Pieśń: Wszystko co nasze.
 2. Gra: podarty list; /tekst Prawa harcerskiego/
 3. Gawęda: Komentarz prawa harcerskiego.
 4. Gra: alarm na planie.
 5. Pieśń: z miejsca na miejsce.
 6. Gry:
 - i. elektryczna chusteczka,
 - ii. roztrzepany sekretarz,
 - iii. kto to powiedział?
 7. Inscenizacja: Jeszcze Polska nie zginęła.
Zadanie pozazbiórkowe: wykonać maszcik z ruchomą banderką barwną i herbową.

- Zbiórka II.
1. Podniesienie flagi.
 2. Pieśń: O Panie Boże.
 3. Gawęda: Znaczenie codziennego dobrego uczynku.
 4. Wyprawa na miasto celem spełnienia dobrego uczynku.
 5. Po powrocie z wyprawy - gry:
 - i. Krzyż harcerski.
 - ii. Zmiany w mundurze.
 6. Gdy szedłem raz od warty.
 7. Kto pod kim dołki kopie.
Kim Prawa.
 8. Pieśń: Rota.
 9. Opuszczenie flagi.
- Zadanie pozaźbiórkowe: codzienny dobry uczynek.

- Zbiórka III
1. Marsz dwójkami z obserwacją flory i fauny /rodzaje drzew krzewów, zbóż, warzyw, zwierząt i ptaków/.
 2. Gra: Kukułka.
 3. Kim przyrodniczy: zioła lecznicze.
 4. Zadanie: Zebrać gatunki roślin oglądanych w Kimie przyrodniczym.
 5. Sprawdzenie i punktacja,
 6. Gawęda: Zioła lecznicze i ich zastosowanie.
 7. Powrót: Zmiana szyków w marszu. Sygnały ręką i gwizdkiem.
- Zadanie pozazbiórkowe: Codzienna obserwacja z robieniem notatek i rysunków dowolnie wybranej rośliny lub zbudowanie gniazdka czy karmika, zaopiekowanie się ptakami i robienie notatek z ich obserwacji.

- Zbiórka IV.
1. List szyfrowy.
 2. Marsz po tropach ze zbieraniem liści 12 drzew i krzewów.
 3. Wywołanie zastępowego.
 4. Oglądanie i omawianie zebranych liści.
 5. Gawęda: Ochrona przyrody.
 6. Nauka naśladowania zwierzęcych głosów
 7. Obserwowanie dwójkami mieszkańców lasu: ptaków, zwierząt, mrówek itp.
- Zadanie pozazbiórkowe: zasuszenie zebranych roślin i założenie zielnika.

- Zbiórka V
1. Zbiórka w oznaczonym miejscu /bez zastępowego/.
 2. Indywidualne listy pisane alfabetem indyjskim, znakami patrolowymi lub szyfrem.
 3. Marsz na kierunek /punkt w terenie/,
 4. Ukryty porwany list /treść: idź na płd. 300m potem 200m na zachód, znajdź samotne drzewo. Po dojściu tam zakukaj trzy razy/,
 5. Zaznajamianie się z kompasem. Orientowanie się po słońcu i znakach w terenie /mech, długość gałęzi itd/
 6. Gra: pajak i muchy.
- Zadanie pozazbiórkowe: zapoznanie się z własnymi wymiarami,
Uwaga: punkty 5 i 6 zbiórki przeprowadza zastępowy wywołany z ukrycia trzykrotnym kukaniem.

Zbiórka VI, /wieczorna/

1. Marsz według kompasu.
2. Gra: wrona.
3. Gawęda: Orientowanie się w terenie w nocy.
4. Zajęcia praktyczne: wyszukiwanie i nazywanie najważniejszych gwiazdozbiorów i odnajdywanie stron świata przy pomocy gwiazd.
5. Podchodzenie wartownika /gra/.

Zbiórka VII /w mieście/.

1. Harcerze wychodzą na miasto parami. Jeden ma do wykonania pewne zadanie, drugi śledzi go, starając się odgadnąć cel ruchów obserwowanego.
2. Po godzinie zbiórka na stacji kolejowej. Zaznajamianie się z systemem sygnalizacji na kolejach: semafony, tarcza ostrzegawcza, zwrotnica, sygnały gwizdkiem itd.
3. Powrót do harcówki szykiem ulicznym.
4. Omówienie ćwiczenia /punkt 1 zbiórki/.
Zadania pozazbiórkowe: znaleźć i zapamiętać adresy: najbliższego lekarza, apteki, straży pożarnej, posterunku policji.

Zbiórka VIII. /w izbie i na boisku/.

1. Musztra jednostki: postawa zasadnicza, zwroty, meldowanie, salutowanie. musztra zastępu: szereg, rząd, półkole itp. szyki, odliczanie, dwójki itd.
2. Marsz ze śpiewem: "Bracia skauci dosyć kurzu".
3. Gawęda: przygotowanie do wycieczki /ubranie, obuwie, ekwipunek/, zabezpieczenie nóg przed odparzeniem. Przemoknięcie i przemarznięcie nóg.
4. Nauka pakowania plecaka.
5. Pieśń: "Jak dobrze nam..."

Zbiórka IX.

1. Gimnastyka: łatwy tok indywidualnych ćwiczeń mogący służyć za wzór do codziennej gimnastyki porannej
2. Gry ruchowe: Barani skok
Walka kogutów
Wyścig na jednej nodze.
3. Gawęda: niebezpieczeństwo zanieczyszczenia. Gaszenie ubrania na płonącym. Pożar nafty, benzyny itp.
4. Pieśń: Ciężko skautom żyć.
5. Gry: Nagły wybuch.
Zastęp inwalidów.
6. Pieśń: 'Ledwie skowronki. ...'
7. Majsterkowanie: Przygotowanie ozdób potrzebnych do urzędzenia kącika zastępu /z papieru, kory, drzewa/,
Zadanie pozazbiórkowe: codzienna gimnastyka poranna.

Zbiórka X.

1. Pieśń: "Hej naprzód do pracy pionierzy".
2. Gawęda: Węzły i ich zastosowanie.
3. Nauka wiązania węzłów na linach: płaski, pętla, skrót, zakończenie liny.
4. Gry: Węzły po omacku
Okręty.
5. Pieśń: Myśmy przyszłością narodu.
6. Gry ruchowe na boisku: Skuwanie w kole,
Piłka w kole.
Piłka graniczna.

Uwaga: Ponieważ każda z powyższych zbiórek stanowi sama w sobie kompletną całość, kolejność ich przerabiania może być dowolna.

Zbiórki na stopień wywiadowcy

Kilkanaście podanych poniżej zbiorów zawiera w sobie mniej więcej całość wyrobienia polowego. Wszystkie one za wyjątkiem dwóch, pomyślane są jako zbiórki w polu. Praktycznego bowiem harcowania wymaga interesujący nas w tej chwili stopień. Jeśli chodzi o teorię, to łatwo ją będzie przerobić na kilku zbiorach w izbie. Przeprowadzenie tych zbiorów będzie szło w parze z wykonywaniem przez chłopców indywidualnych zadań. Poszczególni harcerze będą układać plany zbiorów i przeprowadzać je praktycznie, oraz pomogą zastępowemu na każdej innej, t.j. nie obmyślanej przez siebie zbiorce przez prowadzenie śpiewu, organizowanie gier itd.

Dobrze by było aby zastępowy poprosił odpowiednie osoby z poza harcerstwa o przygotowanie pogadarek na tematy przewidziane w programie, np. lekarza /szkodliwość używania tytoniu i alkoholu. Higiena. Wstrzemięźliwość/, oficera /obrona państwa. Oznaki i stopnie wojska polskiego/, księdza /znaczenie codziennego rachunku sumienia, spowiedzi i komunii św./ itd.

Przykłady zbiorów

Zbiórka I.

Wizyta w leśniczówce. Zapoznanie się z metodami ochrony ptaków. Ochrona drapieżników. Opieka nad zwierzozanem. Gospodarka leśna.

Zbiórka II.

1. Gawęda: tropienie /w izbie/.
 2. Gra Złodziej -
 - a. W prowadzenie do gry,
 - b. Wymarsz w teren: marsz po sztucznym śladzie /mąka, groch, wełna itp, w zależności od tematu opowiadania wprowadzającego do gry/.
 - c. Marsz po tropie naturalnym /odcisk buta/,
 - d. Obława na złodzieja.
 3. Wyszukiwanie tropów zwierząt i ptaków, ślady opon rowerów itp.
 4. Rysowanie odnalezionych tropów.
 5. Zacieranie sztucznych śladów.
- Zadanie pozazbiórkowe: dokładny rysunek odbicia własnych stóp.

Zbiórka III.

1. Gra: zapamiętanie śladu /zastęp dzieli się na dwie części, poczym chłopcy siadają na ziemi naprzeciw siebie z wyciągniętymi naprzód nogami. Po kilkuminutowej obserwacji chłopcy rysują z pamięci widziane stopy. Odmiana: Część chłopców odciska ślady swych stóp na podatnym gruncie, pod nieobecność drugiej grupy, po czym ci ostatni odgadują do kogo poszczególne tropy należą.
2. Gawęda: wnioskowanie czyli "odczytywanie" znaków.
3. Gra: "Księga tropów" /uprzednio przygotowane przez zastępowego/.
4. Zajęcia praktyczne: odlewanie tropów w gipsie.

Zbiórka IV.

1. Zastęp wyrusza w pole podzielony na dwie grupy. Idąc różnymi trasami grupy te dążą do dwóch punktów w terenie, oddalonych od siebie o jakieś 500 m. Długość każdej z tras - mniej więcej 3 km. przez obcy, nieznanymi chłopcom teren. Ćwiczenia w czasie marszu: zapamiętywanie przebytej drogi, zapamiętywanie znaków w terenie: wieże kościelne, drzewa, skały, mosty, budynki itd./
2. Po przybyciu do wyznaczonego celu:

- a. szkic z pamięci przebytej drogi,
- b. ustawienie stacji sygnalizacyjnej i wywołanie stacji odbiorczej.
3. Sygnalizacja.
4. Omówienie dotychczasowych ćwiczeń /cały zastęp/.
5. Gra: spotkanie /grupy jak na początku zbiórki/.
Chłopcy ustawiają się w odległości około 2 km. od siebie. Stąd posuwają się ku sobie wzdłuż drogi lub w kierunku oznaczonego znaku terenowego. Wygrywa grupa, która pierwsza zauważy przeciwnika.
6. Podział na grupy nadal zachowany. Powrót do domu po trasie przebytej na początku zbiórki, przy czym każdy z chłopców prowadzi podzastęp po kolei przez kilka minut według zapamiętanych punktów w terenie.

Zbiórka V.

1. Marsz w teren. Szyk dowolny. Gra w czasie marszu: Blisko-daleko.
2. Gawęda: orientowanie się w terenie.
3. Zajęcia praktyczne: odnajdywanie stron świata.
4. Gry przy użyciu węzłów:
 - a. wchodzenie na drzewo przy pomocy linki, oraz
 - b. przy użyciu drabinki sznurowej z linek i żerdzi,
 - c. holowanie po wodzie drzewa.

Zbiórka VI.

1. Każdy członek zastępu dostaje list szyfrowany z załączonym wycinkiem mapy, na którym oznaczono miejsce zbiórki: np. kamieniołom, samotna skała itd. W liście znajdują się instrukcje dotyczące czasu zbiórki, ekwipunku itd.
2. Zbiórka w oznaczonym miejscu.
3. Wspinaczka przy użyciu lin /prawidłowe węzły/.
4. Na szczycie:
 - a. śpiew,
 - b. gawęda: polskie Tatry,
 - c. gra: ratownictwo w górach, robienie noszy, opatrywanie obrażeń.
5. Zejście ze znośzeniem "rannych".
6. Marsz w szyku zwartym ze śpiewem.

Zbiórka VII.

1. Marsz w szyku patrolowym z obserwacją terenu. Co pewien czas zastępowy zatrzymuje zastęp i zadaje pytania w rodzaju: ile owiec było w pasącym się stadzie? Jaki kapelusz miał na głowie orzący rolnik itd.
2. Zajęcia praktyczne:
 - a. pomiary przeszkód /wąwozu, rzeki itd./
 - b. wysokości drzew, budynków itp.
 - c. głębokości rzeki,
 - d. szybkości prądu rzeki.
3. Organizowanie przeprawy przez rzekę:
 - a. budowanie kładki linowej, albo
 - b. kolejki linowej.

Zbiórka VIII, /wieczorna/

1. Zastępowy rozsyła indywidualne listy szyfrem, Morsem itp. Postępując według instrukcji zawartych w listach, chłopcy pojedynczo w odstępach np. 1 minutowych przybywają na wyznaczone miejsce, gdzie nawiązują łączność z zastępowym ukrytym w zaroślach. Używając alfabetu Morse'a, przy pomocy lampek kieszonkowych, chłopcy wywołują stację odbiorczą i meldują się, po czym otrzymują instrukcje tą samą drogą.
Uwaga: chłopcy powinni znajdować się w odległości conajmniej 500 m. od

- zastępowego. Podzastępowy przybywa na umówiony punkt pierwszy i dopilnowuje, by chłopcy nadawali i odbierali sygnały indywidualnie.
2. Po zameldowaniu się ostatniego chłopca "dwójka" rozstawia zastęp w wielkim kole lub półkolu. Następuje teraz gra: podchodzenie zastępowego.
 3. Omówienie gry.
 4. Zastęp dzieli się na dwie grupy. Rozstawienie stacji sygnalizacyjnych.
 5. Sygnalizacja światłem.
 6. Gra: błędny ogień. Jeden z chłopców idzie w las. Od czasu do czasu błyska latarką, po czym szybko zmienia miejsce uciekając w różnych kierunkach. Inni starają się go schwytać.
 7. Powrót. Obserwacja nieba.

Zbiórka IX. /Alarm. Założenie: powódź/.

1. Zbiórka w pełnym ekwipunku osobistym i polowym oraz z prowiantem na jeden dzień.
2. Sprawdzenie ekwipunku. Omówienie zadań do wykonania.
3. Wymarsz w teren nad rzekę lub jezioro.
4. Rozbijanie biwaku - bazy /szalasy przeznaczone na izbę chorych, magazyn itp. , kuchnia przygotowująca posiłki dla powodzian itd./ Lekki posiłek.
5. Pływanie.
6. Zwiady na łodziach. Wiosłowanie i sterowanie,
7. Obiad i krótka przerwa poobiednia.
8. Organizowanie przeprawy w celu niesienia pomocy zalanej wsi, /wysepka lub przeciwny brzeg/:
 - a. / człony /na puchówkach i workowe/,
 - b. / tratwy /z baniek, beczek, drzewa/.
 Uwaga: Zastępowy obejrzał uprzednio teren i przygotował materiały potrzebne do przeprawy np. beczki, wiązki słomy.
9. Lekki posiłek.
10. Zwijanie biwaku. Uprzątnięcie terenu. Zacieranie śladów.
11. Krótkie ognisko.
12. Powrót ze śpiewem.

Zbiórka X. /w mieście/

1. Zbiórka w izbie.
2. Wypad na miasto. Gry: "Comorra" i Gra Korgana.
3. Zbiórka w parku.
4. Gawęda: obserwowanie ludzi,
5. Gra: chłopcy mają za zadanie obserwowanie pewnej osoby przez jakiś czas i zebranie jak najwięcej danych dotyczących wyglądu, wieku, charakteru, zajęcia itd.
6. Zbiórka po jednej godzinie w oznaczonym miejscu. Chłopcy opowiadają o ludziach, których obserwowali.

Zbiórka XI. /wywiady/.

Po zebraniu się wszystkich chłopców zastępowy poleca im wyjść na miasto i przeprowadzić wywiad z gazeciarem, listonoszem, taksówkarzem itp - każdy harcerz z inną osobą. Po upływie wyznaczonego czasu chłopcy wracają do harcówki i składają sprawozdanie. Zbiórkę kończą gry i śpiew.

Zbiórka XII. /bez zastępowego/.

1. Zastępowy zaczyna zbiórkę, sprawdza obecność, następnie wychodzi mówiąc: "Zarzuciłem gdzieś list. Spróbujcie go znaleźć".
2. Chłopcy szukają ukrytej kartki, po znalezieniu której zapoznają się z jej treścią

- /Na podstawie załączonego planu znaleźć schowany klucz/.
- Odszukany klucz otwierają szafę, w której znajduje się mocno obwiązana paczka. Na paczce napis: "Uwaga, szkło. Nie rzucać, nie potrząsać. Rozwiązać węzły nie przecinając sznurka.
 - W paczce znajdują się materiały opatrunkowe oraz karteczka ze wskazówkami: "Wybuch, Kazik ma złamaną nogę, Staszek jest ranny w ramię, opatrzcie ich i przetransportujcie do mnie. Znajduję się w ogrodzie".
 - Chłopcy nakładają opatrunki i przenoszą "rannych" na wskazane miejsce używając improwizowanych noszy, "siodełek" z ramion itd.
 - Po wykonaniu tych zadań następują gry, śpiew itd.
Uwaga: Wszelkie instrukcje pozostawione przez zastępowego pisane są szyfrem, Morseem itd.

Zbiórka XIII, /z zadaniami/.

- Po sprawdzeniu obecności zastępowy poleca harcerzom wykonanie pewnych indywidualnych zadań. Udając się pod wskazany adres, chłopcy wypełniają dane polecenie i po upływie oznaczonego czasu stawiają się z powrotem w świetlicy składając zastępowemu sprawozdanie.
- Śpiew.
- Gry:
 - Kim dźwiękowy,
 - Kim "rąk",
 - Utracona pamięć.
 Uwaga: adresy dostarczone chłopcom są adresami znajomych zastępowego, który wtajemniczył ich w swe plany.
Przykłady zadań wykonywanych przez chłopców:
 - wyczyścić i naoliwić rower,
 - narąbać drzew i napalić w piecu,
 - przyciągnąć obluzowujący się zamek,
 - przeprowadzić jakąś pracę w ogródku.

Zbiórka XIV, /parogodzinna wycieczka/.

- Harcerze biorą ze sobą sprzęt i prowiant potrzebny do samodzielnego przygotowania posiłku,
- Gra: przekradanie z przebieraniem,
- Po omówieniu gry - zawody w rozpalaniu ognia /nie wolno użyć więcej niż dwóch zapalek ani pomagać sobie słomą, papierem itd/.
- Indywidualne przygotowanie posiłków /ugotowanie kilku ziemniaków, kaszy, usmażenie jajecznicy, upieczenie podplomyka itd./.
- Posiłek. Zacieranie śladów.
- Gawęda - Zasady maskowania osobistego w polu.
- Podchodzenie warty /z zastosowaniem zasad maskowania się/.

Zbiórka XV, /Święto sportowe/.

- Sprawność fizyczna:
 - Gimnastyka rytmiczna,
 - Bieg na 60 metrów,
 - Skok w dal /np.przez rów,
 - Przełazenie przez przeszkodę 250 cm.wysoką,
 - Rzucanie kamieniem wagi 300 gramów prawą i lewą ręką.
- Konkurencje harcerskie:
 - Bieg w workach,
 - Bieg z jajkiem na łyżce,
 - Lelum-Polelum,
 - Wyścig taczek,

- e. Przeciąganie liną.
- 3. Wyrobiecie skautowe:
 - a. Robienie noszy.
 - b. Opatrywanie i przenoszenie rannych.
 - c. Stawianie namiotów.
 - d. Budowanie kładek.
- 4. Gry ruchowe.

Zbiórki historyczne i krajoznawcze

Uczenie chłopców historii i geografii ojczyzny powinno być przeprowadzone w sposób ciekawy i zajmujący. W sposób harcerski, t.j. przez gry i zabawy. Można ułożyć całe zbiórki poświęcone Polsce. A oto przykłady:

Zbiórki historyczne

Zbiórka I. /Alarm/. Temat: Powstanie styczniowe.

1. List szyfrowany z zawiadomieniem o zbiórce.
2. Zbiórka w umówionym miejscu.
3. Wyjaśnienie przyczyny alarmu /więzień-powstańców z twierdzy/.
4. Pościg po tropach /np. ślady "krwi"/.
5. Obława.
6. Omówienie gry po jej zakończeniu.
7. Pieśń: Stańmy bracia wraz.
8. Gawęda: Powstanie styczniowe.
9. Pieśń: Hej, strzelcy wraz.
10. Gry:
 - a. rzucanie do celu,
 - b. szukanie ukrytego przedmiotu /sztandaru powstańczego/ na podstawie szkicu lub mapy.
11. Powrót do domu pojedynczo: na kompas lub kierunek.

Zbiórka II. /poświęcona emigracji/.

1. Zastępowy wyznacza każdemu z chłopców inne zadanie:
 - a. W danej dzielnicy lub miejscowości odnaleźć nazwy ulic, budynki, pamiątki historyczne, groby itp. związane z Polską lub sławnymi Polakami.
 - b. Odnaleźć polskie: sklepy, warsztaty, przedsiębiorstwa.
 - c. Zdobyć adresy polskich instytucji, organizacji itd.
 - d. odnaleźć t.j. "Polonica" w muzeach, kościołach, bibliotekach, wzmianki w prasie miejscowej itd.
2. Po pewnym oznaczonym czasie chłopcy wracają do harcówki i opowiadają o owocach swoich poszukiwań. Jeśli wykonanie zadań może zająć więcej niż czas przeciętnej zbiórki, harcerze wykonują między zbiórkami, przygotowując materiał do specjalnej zbiórki.

Zbiórka III. Temat: Monte Cassino.

1. List kryptogramem z zawiadomieniem o zbiórce.
2. Zbieranie się pojedynczo różnymi trasami wędrowali nasi żołnierze do polskiej armii zagranicą.
3. Chłopcy pozostają w ukryciu w pewnej odległości np. 200 m. od zastępowego, który czeka na umówionym miejscu.
4. Na dany przez zastępowego znak zaczyna się podchodzenie z uwzględnieniem nierówności terenu, z maskowaniem itd. Każdy chłopak zauważony przez zastępowego jest "zabity" i odpada z gry. Zwycięża harcerz, który podkradnie się

- najbliżej zastępowego.
5. Zbiórka w szeregu. Sprawdzenie obecności. Odczytanie rozkazu związanego z walkami o Monte Cassino.
 6. Pieśń: Czerwone Maki.
 7. Gawęda: opowiadania, reportaże itd. o walkach o wzgórze.
 8. Gra polowa: gońcy.
 9. Powrót.
 - a. Musztra w marszu, tyraliera, szyk gęsi, szyk patrolowy,
 - b. Marsz ze śpiewem: Karpacka Brygada, Szturmówka.

Zbiórka IV. Temat: Beresteczko.

1. Podarty list /wyjątek z "Ogniem i mieczem"/.
2. Piosenka: Hej, hej, ojcie atamanie.
3. Gry: /w izbie/
 - a. Z czego słyną? /Władysław IV, Jan Kazimierz, ks. Jeremi Wiśniowiecki, Chmielnicki i inni związani z okresem buntu kozackiego/.
 - b. Twórzmy daty, znów związane z tym okresem.
4. Opowiadanie: opis bitwy pod Beresteczkiem.
5. Pieśń: Czajki.
6. Gry: /na boisku/:
 - a. Kozak i Tatarzyn.
 - b. Oblężenie Zbaraża /słuchowa/.
 - c. Drogocenny kij /zamiast numerów chłopcy losują imiona bohaterów z "Ogniem i Mieczem": Skrzetuski, Podbipięta, Zagłoba, Bohun i inni/.

Zbiórka V. Temat: Powstanie Warszawskie.

1. Zbiórka wieczorem pojedynczo w umówionym miejscu.
2. Rozszyfrowanie kodu. /Treść: zawiadomienie o zrzuconiu "cichociemnego"/.
3. Gra: O oznaczonej w depeście godzinie ukryty w lesie "kurier" daje umówiony sygnał /wzrokowy lub słuchowy/ i chłopcy rozrzucają w terenie przekradają się w kierunku skąd dano znak /jednorazowy/. Znalazłszy "spadochroniarza" wymieniają z nim hasło i odzew.
4. Ognisko.

Po skomunikowaniu się z "gościem z nieba" zastęp rozpala ognisko.

 - a. Gонец wręcza list od rządu w Londynie /treść związana z powstaniem/. Odczytanie listu.
 - b. Pieśń: Hymn Polski Podziemnej.
 - c. Deklamacja jakiegoś wiersza z okresu okupacji.
 - d. Pieśń: Marsz Mokotowski
Kujawiaczek konspiracyjny.
 - e. Gawęda na temat powstania.
 - f. Pieśni: Hej, chłopcy bagnet na broń.
Leśna kołysanka.
 - g. Hołd poległym.
 - h. Pieśń: O Panie, któryś jest na niebie

Zbiórki krajoznawcze

Zbiórka I.

1. Wciągnięcie flagi na maszt.
2. Pieśń: Piękna nasza Polska cała.
3. Gry: Loteryjka krajoznawcza.
Województwa i miasta.
4. Inscenizacja: Rozbity dzban.
5. Gry: Wyścig geografów.

Zwierzęta krajowe.

6. Pieśń: Rota.
7. Opuszczenie flagi.

Zbiórka II. /Wisła/.

1. Gra: Wycieczka kajakiem.
2. Pieśń: Wisło moja.
3. Gra: Łamigłówka geograficzna.
4. Gawęda: Wisła - wstęga łącząca polskie góry z polskim morzem.
5. Pieśń: Flisacy.
6. Majsterkowanie: modele tratw, barek itp.
7. Gry: Podróż Wisłą.
Pamiętnik.

Zbiórka III. /Podhale/.

1. Gra: podarty śpiewnik /słowa do "Hej bystra woda"/
2. Pieśń: Hej bystra woda.
3. Gra: pomóż mi poznać.
4. Gawęda góralska.
5. Pieśń: Kiej idem w las.
6. Taniec: Zbójnicki.
7. Gra: Go żyje w Tatrach.
8. Pieśń: W murowanej piwnicy.

Zadanie pozazbiórkowe: Przygotowanie do konkursu na najciekawszą i najlepiej wygłoszoną gawędę w gwarze góralskiej.

Zbiórka IV. /Śląsk/

1. Gra: Tajemnicza wędrówka po mapie.
2. Piosenka: Już zachodzi czerwone słońeczko.
3. Gra: gdzie moje skarby.
4. Gawęda: Znaczenie Śląska dla Polski. Walki Ślązaków o wolność
5. Taniec: Trojak.
6. Gra: Bogactwa Polski.
7. Pieśń: Bez wodę konicki.

Zadanie pozazbiórkowe: Przeczytanie książki G.Morcinka pt. "Wygrabany chodnik" lub "Serce za tamą".

Zbiórka V. /Krakowskie/

1. Pieśń: Albośmy to jacy tacy.
2. Gra: Wycieczka kajakiem.
3. Taniec: Krakowiak.
4. Gra: Wielcy ludzie związani z Krakowem /T.Kościuszko, St.Wyspiański, B.Głowacki i inni/.
5. Gawęda: Kraków - kolebka polskiej kultury.
6. Piosenka: Niedaleko jeziora.
7. Gra: Rysowanie z pamięci /Wawel, Barbakan, Sukiennice, Kościół Mariacki itd./

Zadania pozazbiórkowe : Zbiórką można rozpocząć i zakończyć hejnałem, który codziennie rozlega się z wieży mariackiej.

Zbiórka VI. /Pomorze/.

1. Pieśń: Chociaż każdy z nas jest młody.
2. Gra: Port Gdynia.
3. Pieśń: Hej Żeglarzu żeglajże.
4. Gawęda: Zaślubiny Polski z morzem
5. Gry: Czym okręt naładowany?

- Obrona Gdyni /łódzie podwodne/.
6. Majsterkowanie: model portu.
 7. Pieśń: Wesoła marynarska wiara.

Inne rodzaje zbiórek

Ważnym elementem ożywiającym pracę harcerską są wszelkiego rodzaju przeżycia: tajemnice, niespodzianki, przygody. One właśnie powinny być treścią zbiórek, powinny nadawać im specyficzny charakter.

Z tego powodu forma zbiórek powinna się zmieniać. Omawiając praktyczne przerabianie programów młodzika i wywiadowcy, staram się dać jak najwięcej przykładów różnorodnych typów zbiórek: w izbie, w polu, w mieście, na boisku. Poniżej podaję krótką listę wszelkiego rodzaju zbiórek, które mogą pomóc w urozmaiceniu życia zastępu.

Pierwszą na tej liście jest zbiórka tygodniowa. Jest to podstawowa zbiórka zastępu, składająca się z pieśni, gier, zabaw, gawęd itd. Zbiórkami tygodniowymi są w.w. zbiórki historyczne i krajoznawcze oraz niektóre zbiórki w programie młodzika.

Posługiwanie się jednak w pracy zastępu wyłącznie zbiórkami tygodniowymi staje się nudne. Zmiana, urozmaicenie, niespodzianka - oto klucz do powodzenia.

Przykłady zbiórek zastępu

1. Zbiórka tygodniowa.
2. Zbiórka tygodniowa poświęcona grom ruchowym i sportowi,
3. Zbiórka tygodniowa z "zadaniami".
4. Majsterkowanie, ozdabianie kącika, budowa modeli itd.
5. Zbiórka wieczorna.
6. Zbiórka wieczorna bez zastępowego.
7. Zbiórka wieczorna w terenie.
8. Zbiórka » mieście.
9. Wspólny udział w nabożeństwie, wspólna spowiedź itd.
10. Zbiórka to teatru, kina, na wystawę, odczyt, lotnisko, do muzeum, na mecz czy zawody sportowe.
11. Zbiórka dla przygotowania pokazów.
12. Zbiórka alarmowa.
13. Śpiew.
14. Nauka: pomaganie słabszym, opanowywanie obcego języka, nauka tańców ludowych itd.
15. Kominek lub ognisko zastępu.
16. Herbatka zastępu, wieczorynka /wieczornica/.
17. Narada zastępu.
18. Sprzątanie izby.
19. Zbiórka dla wykonania dobrego uczynku.
20. Zbiórka okolicznościowa poświęcona np. jakiejś rocznicy narodowej.
21. Zbiórka z udziałem fachowców, np. lekarza, oficera, księdza, inżyniera, nauczyciela itd.
22. Dyskusja nad przeczytaną książką, obejrzanym wspólnie filmem itd.
23. Imieniny członka zastępu.
24. Wycieczki: kilkugodzinne, całodzienne, z nocowaniem, kilkudniowe.
25. Wieczór gier świetlicowych.

Książki i pisma

Poniżej podaję listę wydawnictw harcerskich, przeczytanie których bardzo pomoże zastępowemu w pracy. O ile możliwości podręczniki te powinny znaleźć się w biblioteczce zastępu. Niektóre z nich są do nabycia w składnicy harcerskiej. Inne można wypożyczyć z biblioteczki drużyny lub hufca.

1. Baden-Powell	- Skauting dla chłopców
2. St.Sedlaczek i J.Matecki	- Drogowskaz harcerski,
3. M.K.	- Księga harców
4. G.K.Harcerzy	- Programy stopni harcerskich
5. Phillips	- System zastępów
6. Z.Wyrobek	- Harcerz w polu
7. J Miska	- Leć głosie /śpiewnik/
8. F.Jezłowski	- Harcerz w polu
9. J.Dąbrowski	- Gry i zabawy w izbie harcerskiej
10. J.Tworkowska	- Nasze gry.

Wiele ciekawych materiałów do pracy w zastępie znaleźć można również w starych rocznikach pism harcerskich oraz na łamach wychodzących obecnie.

Każdy zastępowy powinien stale prenumerować pismo harcerskie "Na Tropie".

Administracja zastępu

Książka zastępu. Najlepszą formą książeczki zastępu jest gruby notes. Mieścić się w nim będzie wszystko co dotyczy administracji i gospodarki zastępu. Stanowić on ma swego rodzaju pisaną historię pracy zastępu. Książeczka zastępu dzieli się na kilka różnych działów:

1. Ewidencja zastępu	/wzór Nr 1/
2. Kontrola obecności na zbiórkach	/wzór Nr.2/.
3. Plan pracy: zamierzony i wykonany.	
4. Wykaz zbiorów.	
5. Kasa:	
a. / wykaz składek	/wzór Nr.3/.
b. / Przychody i rozchody	/Wzór Nr.4-a i 4-b/.
6. Plan alarmowy i adresy	/wzór Nr.5/
7. Biblioteczka zastępu	/wzór Nr.6 i 7/.
8. Inwentarz	/wzór Nr.8/.

Poniżej podaję wzory poszczególnych działów. /Nie podaję wzoru tabeli punktacyjnej, ponieważ na podstawie tego co o punktacji już powiedziałem w rozdziale "Duch zastępu", zastępowy będzie w stanie sam ją sobie ułożyć/.

Tabela obecności /wzór Nr.2/

L.p.	Imię i nazwisko	Data zbiórki i zaznaczenie nieobecności				Uwagi
		1.1.	8.1.	15.1.	22.1.	
1	K. Jelonek					
2	J. Ziemia					
3	F. Kowalski					
	ltd.					

Plan pracy /do punktów 3 i 4/

Planowi pracy poświęca się dwie przeciwległe strony. Na lewej umieszczamy zamierzony plan /roczny, kwartalny(miesięczny/, na prawej zaś plan, który został wykonany.

Zbiórki zastępu zmieszczą się na jednej stronie: program zbiórki zamierzony na górze, program wykonany na dole. Omawiając program wykonany należy podać następujące szczegóły: data zbiórki, rodzaj zbiórki /w izbie, w parku/, czas wykonania poszczególnych punktów zbiórki, nastrój panujący na zbiórce /czy chłopcy dobrze się bawili czy też nudzili się, co im na zbiórce najlepiej podobało się itd./, ilu chłopców było obecnych, czy coś ciekawego zdarzyło się w czasie zbiórki /może chłopcy wymyślili nową grę albo postanowili uczynić coś/ itd.

Ewidencja Zastępu /Wzór nr 1/

L p	Imię i nazwisko	Data Urodz	Miejsce Urodz.	Zajęcie	Data Wst do ZHP	Data Przyrz k	Młodzi k	Wywiadowca	Ćwik	Nr Krzyża	Nr Legit.

L p	Imię i nazwisko	Imię w zastępie	Funkcja w zastępie	Sprawności	Data zdobycia sprawności	Wycieczki i obozy

Kasa

Wykaz składek /Wzór nr 3/

L.p.	Imię i nazwisko	Data zbieranych składek			
		20.1.	20.2	20.3.	20.4

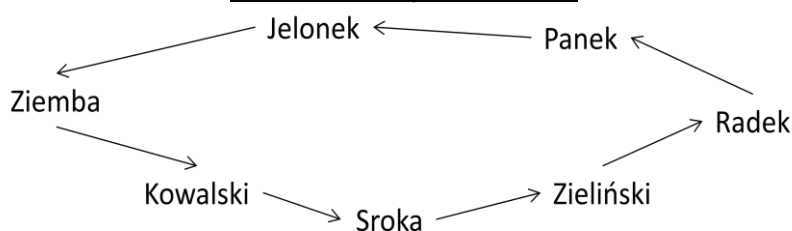
Dochody /Wzór nr 4 – a/

L.p.	Nr dowodu	Data	Za co otrzymane	Suma

Rozchody /Wzór nr 4 – b/

L.p.	Nr dowodu	Data	Na co wydane	Suma

Plan Alarmowy /Wzór nr 5/

Biblioteczka

Katalog biblioteczki zastępu /Wzór nr 6/

L.p.	Imię i nazwisko	Tytuł	Pochodzenie i cena książki

Książeczka wypożyczeń /Wzór nr 7/

L.p.	Autor	Tytuł	Nr.	Kto wypożyczył	Data wypoż.	Data zwrotu

Inwentarz /Wzór nr 8/

L. p.	Nazwa przedmiotu	Sposób nabycia	Data	Wartość	Gdzie się znajduje	Uwagi

Kronika zastępu

Kronika to historia życia zastępu pisana przez członków zastępu oraz ludzi, którzy w ten czy inny sposób zetknęli się z zastępem /kapelan, specjaliści prowadzący niektóre zajęcia na zbiórkach, wizytatorzy, goście itd./ Na treść kroniki złożą się opisy ciekawych zbiorów, wrażenia z wycieczek, wspomnienia z obozów, rysunki, fotografie itd. - wszystko ładnie i estetycznie rozmieszczone i ozdobione.

Zarobkowanie

Każdy zastęp powinien posiadać pismo pewne fundusze na zakup książek, sprzętu harcerskiego itd. Część potrzebnych funduszy otrzymuje kasa zastępu ze składek miesięcznych harcerzy. Ale suma w ten sposób zebrana jest bardzo mała. Trzeba więc znaleźć inne źródła dochodów.

Oto kilka przykładów zarobkowania:

1. Wyrób i sprzedaż: zabawek, ozdób choinkowych, wycinanek, koszyków, pisanek, gromnic, palm itd.
2. Oprawianie książek.
3. Zbiórka i sprzedaż makulatury, złomu, butelek itp.
4. Kolportaż pism i gazet.
5. Urządzanie przedstawień /np.teatryk kukiełek/,zabaw itp. imprez.
6. Zbieranie i sprzedawanie kwiatów, jagód, grzybów, ziół leczniczych itd.

Na zarobkowanie zastępowy musi uzyskać pozwolenie drużynowego.

Rodzice

Obowiązkiem zastępowego jest nauczenie harcerzy, aby ich rodzice byli zawsze powiadomieni, gdzie się odbywa zbiórka i jak długo będzie trwać.

Dobrze jest jeśli zastępowy zna wszystkich rodziców chłopców z jego zastępu. Najlepszą formą przedstawienia się i zapoznania z rodzicami jest urządzenie, co pewien czas, zbiorów zastępu, lub też spotkań w domach poszczególnych rodziców.

Rodzice napewno się ucieszą i chętnie dopomogą wam do urządzenia spotkania.